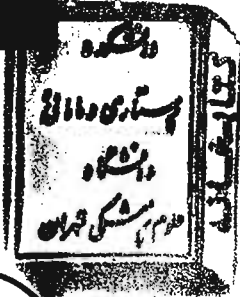

تعهد و تخصص در ترجمه

دکتر صغری بهمن پور^۱ - دکتر ابراهیم اسفندیاری^۲
(۱) استادیار گروه علوم تشریحی دانشگاه علوم پزشکی شیراز
(۲) استادیار گروه علوم تشریحی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

خلاصه

ترجمه، یکی از ارکان اصلی ارتباط علمی، فرهنگی ملت‌ها می باشد. ارتقاء کیفیت علمی - پژوهشی هر مرز و بوم در پرتو آگاهی از جدیدترین تحقیقات سایر کشورها ممکن گشته و بدین ترتیب دسترسی داشتن به نوشتارهای ممالک مختلف که بصورت مقاله، کتاب و ... امری اجتناب ناپذیر بوده و لذا اهمیت ترجمه بعنوان زبان ارتباطی، کاملاً واضح می باشد. همانطور که یک ترجمه درست و شیوا می تواند در ارتقاء کیفیت علمی مفید و مؤثر باشد، به همان نسبت نیز یک ترجمه 'مخدوش و ناصحیح می تواند خسارت جبران ناپذیری را باعث گردد، بنابراین مترجمین متعهد و متخصص می توانند در پویایی یک مملکت نقش مهمی دارا بوده، بطوریکه می توان گفت ارزش کار یک مترجم هیچگاه کمتر از ارزش کار یک نویسنده نمی باشد و چه بسا ترجمه های شتابزده ای که با دادن اطلاعات غلط به خوانندگان خود نه تنها گمراه کننده، بلکه باعث گمراهی افراد نیز گردیده است، در ضمن، ترجمه های مفید و صحیح از دوباره کارهای علمی جلوگیری نموده و در ارتقاء کیفیت علمی - فرهنگی نیز مؤثر می باشد.

مقدمه

برقراری ارتباط علمی و تحقیقاتی ملت‌ها مستلزم دسترسی به منابع یکدیگر است و این ارتباط بین مردمی که همزبان نیستند «ترجمه» را بصورت ضرورتی اجتناب ناپذیر در آورده است. با استفاده از ترجمه می توان اندیشه ها، دانشها، هنرها و بالاخره تمام اطلاعات را از زبانی به زبان دیگر انتقال داد. مشکلی که در این راه وجود دارد در دسترس نبودن ترجمه های خوب، شیوا و دارای ضوابط صحیح است. چه بسا ترجمه هایی که نه تنها اطلاعات درستی را به خواننده نمی دهد بلکه دانسته های گمراه کننده ای را نیز در بر دارد. در اینجا است که ارزش کار تخصصی در ترجمه یعنی آشنائی کامل با زبان بیگانه، حفظ شیوایی زبان فارسی و در عین حال رعایت کاربرد صحیح لغات ترجمه شده آشکار می شود.

این را نیز باید مد نظر داشت که همواره نوشتن، از سخن گفتن دشوارتر است و آنچه باقی می ماند و ذخائر علمی هر مرز و بومی را تشکیل می دهد نوشتارهاست، لذا مترجم بار سنگینی را بدوش می کشد. او باید علاوه بر احاطه بر فن ترجمه ذوق و سلیقه در معانی دقیق و صحیح لغات، با دانش موضوع متن هم آشنائی کامل داشته باشد. چرا که دانش و زبان بمنزله دو تیغه یک قیچی اند که اگر با هم و در راستای یک هدف بکار روند گره گشا هستند، در غیر اینصورت نه تنها مشکلی را حل نمی کنند، خود نیز می توانند مشکل ساز باشند. ذیلاً به این نکته اشاره خواهد شد.

اهمیت و نقش ترجمه

ارزشمندترین ثروت هر جامعه، گنجینه علمی - فرهنگی اوست و با تکیه بر این منبع است که

بعضی از جوامع به ترقی دست می یابند و عدم تکیه بر آن است که ضعف و ذلت یک ملت را باعث می شود. این گنجینه برخلاف گنجهای شاهان، پنهان در دخمه ها و قلعه ها نیست بلکه در رفتار و منش مردم قابل رؤیت بوده دائماً در حال تغییر، تحول و تکامل است. ملت ما پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی مصمم شد که خود را از وابستگیهای علمی، صنعتی و اقتصادی رها کند تا به خودکفائی برسد لذا علاوه بر تکیه بر اسلام و خودباوری برای نیل به هدف، لازم است از منابع و مآخذ و اطلاعات علمی دیگران استفاده کند اما این استفاده باید بنحوی باشد که فرهنگ، زبان، آداب و رسوم و منش خودی را حفظ و آنرا تحت تأثیر فرهنگ بیگانه قرار ندهد. در این راستا هیچ ملتی بی نیاز از ترجمه آثار ملل دیگر نخواهد بود، تا جائیکه اکثر آثار بزرگان علم و ادب ما به زبانهای

اروپایی ترجمه شده و در دانشگاههای معتبر دنیا، کرسی زبان و ادبیات فارسی وجود دارد و تحقیقات غربیان درباره زبان و ادب فارسی از سابقه طولانی برخوردار است.

ما نیز مانند افرادی که به تکامل ذخایر علمی کشورشان علاقمندند سعی در ترجمه آثار دانشمندان ملل دیگر داشته و آنرا ضرورتی اجتناب ناپذیر می دانیم و این نیاز شدید به ترجمه در سالهای اخیر باعث شده است که بخصوص در مورد کتابهای پزشکی، شتابزده‌گیها و ناهنجاریهایی پدید آید که هم پیام مؤلف و هم شیوایی زبان فارسی را مخدوش نموده است.

با توجه به اهمیت فن ترجمه و نقش کلیدی آن، مترجم متعهد باید شرایط ذیل را بطور اجتناب ناپذیر دارا باشد:

۱- تسلط کافی به زبان فارسی

۲- تسلط کافی به زبان مورد ترجمه

۳- تسلط کافی به علمی که موضوع متن است
در امر ترجمه توجه به این نکته ضروریست که گاه لغات، دارای معانی متعددی هستند که غالباً با یکدیگر اختلاف دارند و بدین سبب موارد استعمال آنها نیز همواره یکسان نیست و نمی توان هر واژه‌ای را در هر عبارتی و هرجائی استعمال نمود بلکه باید آنرا از قبل شناخت و شناختن آنها به مطالعه بسیار و احاطه کامل و نیز دقت و ذوق سلیم نیاز دارد.

نگاهی به تاریخ فن ترجمه، این نکته را روشن می کند که در طی سالیان اخیر اغلب ترجمه های فارسی دارای نثری سلیس با رعایت نکات دستوری و عاری از هر عیب و ایرادی بوده است. صاحبان این ترجمه ها افرادی هستند که عالم و آگاه بزبان مورد ترجمه و زبان فارسی یا بعبارت دیگر زبان مبدأ و مقصد بوده و ضمناً دقت کافی در کار خود مبذول داشته اند. در کنار این امر، عشق و علاقه قلبی به کار ترجمه در جهت پیشبرد دانش نیز در وجود آنها بوده است. نتایج آنها نیز آثار دلنشینی است که هر خواننده‌ای را ارضاء نموده و غنای علمی را نیز به همگان ارائه می دهد. ملاک کار این افراد نیز همانطور که گفته شد جنبه ادعا و کسب شهرت‌های واهی نبوده و لذا در کارهای بی نظیر آنان این سخن مصداق یافته است «اهمیت و ارزش کار مترجم از نویسنده کتاب کمتر نیست».

از طرف دیگر به ترجمه هایی می توان اشاره کرد که نه تنها بعنوان پیام رسان صدیق عمل نمی کنند، بلکه پیام را ناصحیح و مخدوش می سازند و مشکل ساز است. مثالهایی که در این قسمت از بحث آمده اشتباهات فاحشی را که در ترجمه یک کتاب آناتومی رخ داده عرضه نموده تا عمق فاجعه برای همکاران روشن شود.

The right ureter is crossed by the testicular (or ovarian) artery, right colic and ileocolic vessels.

متن ترجمه چنین است:

«اورتر راست از جلوی !!! عروق بیضه ای یا تخمدانی عروق کولیک راست و ایلیوکولیک عبور می کند!!!» در حالیکه ترجمه صحیح چنین است: «شریان بیضه ای و یا تخمدانی، عروق کولیک راست و ایلیوکولیک از جلوی اورتر راست عبور می نمایند»

A Condensed rim of prostate lying deep to the true capsule, left behind.

متن ترجمه چنین است:

«کناره ضخیم شده بافت پروستات که در عمق کپسول حقیقی گرفته است را بطرف چپ و پشت!!! می رانیم» در حالیکه ترجمه صحیح چنین است: «لبه ضخیم شده ای از بافت پروستات را در عمق کپسول حقیقی باقی می گذاریم».

The non _ pregnant Cervix has the firm consistency of the nose, the pregnant cervix has soft consistency of the lips.

متن ترجمه چنین است:

«گردن رحم زنان حامله نشده دماغه ای با قوام محکم دارد و گردن رحم زنان حامله لبهایی با قوام سست داراست!!!».

در حالیکه ترجمه صحیح چنین است:

«گردن رحم زنان غیر حامله دارای قوامی به سفتی بینی و گردن رحم زنان حامله دارای قوامی به نرمی لبهاست.»

The ejaculatory duct (Vide infra).

متن ترجمه چنین است:

«مجرای اژاکولیتوری یا Vide infra».

در حالیکه ترجمه صحیح چنین است:

«مجرای اژاکولیتوری که در پایین شرح آن

خواهد آمد».

A Varicose Venous plexus

متن ترجمه چنین است:

«یک شبکه وریدی وسیع»

در حالیکه ترجمه صحیح چنین است:

«یک شبکه وریدی متسع شده (واریسی)».

Apron _ like greater omentum.

متن ترجمه چنین است:

«امنتوم بزرگ شبیه تیرک دماغه کشتی

است!!!»

در حالیکه ترجمه صحیح چنین است:

«امنتوم بزرگ شبیه پیش بند می باشد».

نتایج و پیشنهادات

در هر حال کار ترجمه در ابتدای آن کاری آسان و ساده می نماید ولی اگر بیشتر دقت نماییم معلوم می گردد که یکی از مشکلترین و ظریفترین امور علمی است و حاوی نکته ها و رموز و دقایق بسیار می باشد. یک مترجم خوب و متعهد نسبت به آینده کشور همچنانکه ذکر گردید نخست باید به هر دو زبان آشنایی و وقوف کامل داشته تا بتواند مقصود مؤلف را بخوبی درک نماید و سپس متن را در قالب الفاظ و عباراتی فصیح، ساده و روان ترجمه نماید. در ثانی کتابی را که به ترجمه آن می پردازد، در هر مورد که باشد، باید اطلاعاتی کافی از مباحث مذکور بدست آورد، مثلاً اگر قصد ترجمه کتابی را در رابطه با علم اقتصاد یا طب یا ... دارد باید قبلاً با اصطلاحات خاص آن آشنا شود و همچنین به اصول و کلیات آن علوم و فنون آگاهی حاصل نماید.

دیگر آنکه در ترجمه مطالب سعی شود که کلمات و لغاتی معادل با اصل و مناسب جهت بیان مقصود استفاده نموده و این مسئله را در نظر داشته باشد که در اکثر موارد ترجمه تحت‌اللفظی به تنهایی بیان کننده مقصود نیست و مترجم باید توضیحاتی چند به آن بیفزاید و این امر امکان پذیر نیست مگر آشنایی مترجم با مبحث مورد نظر.